

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jiřího Zemánka a soudkyně zpravodajky Veroniky Křest'ánové a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatelů **Ing. Bc. J. E., a L. S.**, obou zastoupených JUDr. Lukášem Rezkem, advokátem, sídlem Opletalova 1525/39, Praha 1 – Nové město, proti výrokům II a III rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. dubna 2022 č. j. 7 Co 1499/2021-254, ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 13. června 2022 č. j. 7 Co 1499/2021-294, za účasti **Krajského soudu v Českých Budějovicích**, jako účastníka řízení, a **P. S.**, zastoupeného JUDr. Filipem Pundou, advokátem, sídlem Pražská 100, Jindřichův Hradec, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Výroky II a III rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. dubna 2022 č. j. 7 Co 1499/2021-254, ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 13. června 2022 č. j. 7 Co 1499/2021-294, bylo porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na ochranu vlastnictví zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky II a III rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. dubna 2022 č. j. 7 Co 1499/2021-254, ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 13. 6. 2022 č. j. 7 Co 1499/2021-294, se ruší.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví uvedených výroků rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) s tvrzením, že jimi byla porušena jejich ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Krajský soud předmětným rozsudkem potvrdil rozsudek Okresního soudu v Jindřichově Hradci (dále jen „okresní soud“) ze dne 30. 4. 2021 č. j. 2 C 98/2018-190 ve výroku I (výrok I), změnil výrok II o náhradě nákladů řízení tak, že vedlejší účastník je povinen zaplatit na náhradě nákladů řízení před okresním soudem stěžovatelce částku 62 888,21 Kč a stěžovateli částku 42 888,21 Kč (výrok II), dále uložil vedlejšímu účastníkovi zaplatit každému ze stěžovatelů na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 17 526,85 Kč (výrok III) a na účet okresního soudu na náhradě nákladů řízení státu částku 197,31 Kč (výrok IV). Krajský soud se neztotožnil s okresním soudem v tom, že lze vycházet při stanovení nákladů řízení z hodnoty předmětných nemovitostí zjištěné v řízení o pozůstalosti, navíc když vedlejší účastník nebyl účastníkem tohoto řízení. Krajský soud stanovil tarifní hodnotu podle § 9 odst. 3 písm. a) a odst. 4 písm. b) vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve výši 50 000 Kč, po snížení o 20 % podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu tak odměna za jeden úkon právní služby činila částku 2 480 Kč.

3. Z obsahu vyžádaného spisu okresního soudu sp. zn. 2 C 98/2018 se pak podává, že okresní soud rozsudkem uvedeným výše zamítl žalobu o určení, že vedlejší účastník je vlastníkem spoluvlastnického podílu o velikosti ideální $\frac{1}{2}$ pozemku parc. č. x1 a pozemku parc. č. x2, jehož součástí je stavba č. p. X, vše zapsané na listu vlastnictví č. Y pro k. ú. obec a okres Jindřichův Hradec (výrok I) a vedlejšímu účastníkovi uložil zaplatit každému ze stěžovatelů na náhradě nákladů řízení částku 130 262 Kč (výrok II). Okresní soud přiznal v řízení úspěšným stěžovatelům náhradu nákladů řízení podle § 142 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Vycházel z tarifní hodnoty ve výši 1 120 000 Kč, tedy poloviny hodnoty předmětných nemovitostí zjištěné v dědickém řízení (usnesení okresního soudu ze dne 10. 4. 2018 č. j. 22 D 57/2018-50), po snížení o 20 % podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu činila odměna za jeden úkon právní služby částku 10 224 Kč u každého ze stěžovatelů.

4. Rozsudek krajského soudu napadl vedlejší účastník v celém rozsahu dovoláním, které Nejvyšší soud výrokem I svého usnesení ze dne 17. 1. 2023 č. j. 24 Cdo 3890/2022-361 odmítl jako nepřípustné [ve věci samé podle § 243c odst. 1 o. s. ř. a v části napadající výroky krajského soudu o náhradě nákladů řízení podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.] a výrokem II uložil vedlejšímu účastníkovi zaplatit na náhradě nákladů dovolacího řízení každému ze stěžovatelů částku 12 522 Kč. Pro účely náhrady nákladů dovolacího řízení vycházel ze stejné tarifní hodnoty jako okresní soud s odkazem na § 8 odst. 1 advokátního tarifu.

II. Argumentace stěžovatelů

5. Stěžovatelé nesouhlasí se způsobem výpočtu nahrazovaných nákladů řízení, jak byl proveden krajským soudem, který vycházel při výpočtu z tarifní hodnoty podle § 9 odst. 3 písm. a) a odst. 4 písm. b) advokátního tarifu. Naopak okresní soud vypočetl výši nahrazovaných nákladů řízení na základě tarifní hodnoty vycházející z hodnoty předmětných nemovitostí zjištěné v pozůstalostním řízení. Postup okresního soudu považují stěžovatelé za správný. Podle názoru stěžovatelů nebyla pro aplikaci tarifní hodnoty podle § 9 advokátního tarifu splněna zákonná podmínka, že nelze hodnotu věci nebo práva vyjádřit v penězích nebo ji lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi. Stěžovatelé poukazují na judikaturu Ústavního soudu, podle které se částka uvedená v § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu považuje za tarifní hodnotu pouze v řízeních o určení k věci nebo právům, které jsou neocenitelné, naopak je-li předmětem řízení věc, právo nebo plnění penězi ocenitelné, pak podle uvedeného ustanovení postupovat nelze. Stěžovatelé uvádějí, že v jejich věci krajský soud odmítl postup při zjišťování tarifní hodnoty podle § 8 odst. 1 advokátního tarifu a naopak použil § 9 odst. 3 písm. a) ve spojení s odst. 4 písm. b) advokátního tarifu, aniž by se snažil hodnotu předmětných nemovitostí vůbec zjistit, když odmítl použití hodnoty nemovitostí zjištěné v pozůstalostním řízení z důvodu, že vedlejší účastník nebyl účastníkem takového řízení. V důsledku postupu krajského soudu došlo ke krácení každého ze stěžovatelů v řízení před okresním soudem o částku 61 952 Kč, v odvolacím řízení o částku 15 488 Kč. Stěžovatelé mají za to, že nehodlal-li krajský soud přijmout skutkové závěry z řízení o pozůstalosti, měl zajistit, aby byla zjištěna hodnota předmětných nemovitostí jiným způsobem. Je zřejmé, že s tím vzniklé náklady by byly nižší než výše uvedená škoda, která stěžovatelům vznikla.

III. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

6. Soudkyně zpravodajka podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslala ústavní stížnost k vyjádření krajskému soudu a vedlejšímu účastníkovi řízení.

7. Krajský soud ve svém vyjádření setrval na názoru, že při stanovení tarifní hodnoty by se nemělo vycházet z ceny nemovitosti zjištěné v jiném řízení, kterého se všichni účastníci stávajícího nezúčastnili. Přestože advokátní tarif nestanoví přesnou (exaktní) metodu, jak určit obvyklou hodnotu předmětu sporu, krajský soud považuje za potřebné, aby všichni účastníci měli reálnou možnost ovlivnit i samotný proces zjišťování obvyklé hodnoty předmětu sporu. V nyní posuzované věci vedlejší účastník účastníkem pozůstalostního řízení nebyl, neměl tedy žádný vliv na určení obvyklé ceny majetku a jiných aktiv pozůstalosti, výši dluhů a dalších pasiv pozůstalosti a čisté hodnoty pozůstalosti. Krajský soud upozornil, že za účelem stanovení výše náhrady nákladů řízení by muselo být provedeno nezanedbatelné dokazování, které by vyžádalo další nemalé náklady řízení a oddálilo by konečné rozhodnutí o věci, jde tedy o nepoměrné obtíže spojené se zjištěním hodnoty předmětu sporu. Krajský soud nesdílí názor stěžovatelů, že dostatečným podkladem by bylo pouhé vyjádření realitní kanceláře o ceně nemovitostí.

8. Vedlejší účastník ve svém vyjádření konstatuje, že nedošlo k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod stěžovatelů, a proto navrhuje, aby ústavní stížnost byla jako

zjevně neopodstatněná odmítnuta. Vedlejší účastník připomíná, že otázka hodnoty nemovitostí nebyla předmětem řízení, nýbrž řízení dědického, kterého se neúčastnil a nemohl se k závěrům orgánu projednávajícího dědictví nijak vyjádřit. Hodnota nemovitostí nebyla v dědickém řízení projednávána, ani dokazována, byla v podstatě určena shodným prohlášením dědiců, což připouštějí i stěžovatelé, kteří uvedli, že soudy měly v tomto řízení cenu zjišťovat znaleckým posudkem. Vedlejší účastník poukazuje na usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2019 sp. zn. I. ÚS 2355/19 nebo ze dne 1. 4. 2022 sp. zn. II. ÚS 1186/21, podle kterých zjišťování přesné ceny nemovitosti pouze za účelem stanovení odměny za právní zastoupení, jež by vedlo ke vzniku dalších nákladů, je právě situací, na kterou lze vztáhnout § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu, umožňující při rozhodování o nákladech řízení upustit od zjištění hodnoty předmětu řízení. Vedlejší účastník doplnil, že Ústavní soud v nálezu ze dne 17. 10. 2017 sp. zn. I. ÚS 269/16 (N 187/87 SbNU 71) v rámci *obiter dicta* dal k úvaze, zda by nebylo vhodnější z důvodu vyloučení nahodilosti při rozhodování o nákladech řízení, vycházející z existence nebo neexistence ověřitelného údaje o ceně nemovitostí, používat § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu vždy.

9. Vyjádření krajského soudu a vedlejšího účastníka zaslal Ústavní soud stěžovatelům na vědomí a k případné replice. Stěžovatelé v replice uvedli, že krajský soud nevysvětlil, proč nezkoumal hodnotu předmětných nemovitostí jiným způsobem, nehodlal-li vycházet z ceny zjištěné v dědickém řízení. Stěžovatelé poukazují na judikaturu Ústavního soudu, podle které má být tarifní hodnota určená paušální částkou pouze ve výjimečných případech neocenitelných věcí, tak tomu však v nyní posuzované věci nebylo. Stěžovatelé se taktéž ohrazují proti tvrzení, že navrhovali, aby obecné soudy zjišťovaly cenu nemovitostí znaleckým posudkem. Pochybení krajského soudu stěžovatelé spatřují nikoli v tom, že nestanovil cenu nemovitostí na základě znaleckého posudku, nýbrž že úplně rezignoval na zjištění hodnoty předmětných nemovitostí, kterou mohl bez obtíží zjistit i jiným způsobem.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla včas podána oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, v nichž byl vydán rozsudek napadený ústavní stížností. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

11. Při posuzování včasnosti ústavní stížnosti, podané dne 16. 2. 2023, přihlédl Ústavní soud k tomu, že ústavní stížnost podaná stěžovateli dne 13. 7. 2022 byla usnesením ze dne 15. 8. 2022 sp. zn. III. ÚS 1884/22 podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako návrh nepřipustný odmítnuta, neboť vedlejší účastník podal dne 22. 7. 2022 proti rozsudku krajského soudu dovolání. Ústavní soud v uvedeném usnesení dospěl k závěru, že nebyla splněna podmínka vyčerpání posledního procesního prostředku (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), dokud nebylo dosaženo rozhodnutí o podaném mimořádném opravném prostředku. Stěžovatelé sice napadali toliko výrok II a III rozsudku krajského soudu (o nákladech řízení), avšak i tyto výroky byly napadeny

dovoláním a Nejvyšší soud je tak mohl v rámci řízení o dovolání zrušit. Za této procesní situace Ústavní soud neshledal důvod, aby řízení o ústavní stížnosti ve věci sp. zn. III. ÚS 1887/22 přerušil a vyčkával rozhodnutí o dovolání, proto ústavní stížnost odmítl a stěžovatele poučil, že jim nic nebude bránit v tom, aby po doručení rozhodnutí o dovolání, resp. rozhodnutí na něm založeném, podali novou ústavní stížnost. Lhůta k podání ústavní stížnosti podle § 72 odst. 3, odst. 4 zákona o Ústavním soudu bude stěžovatelům v takovém případě zachována. Stěžovatelé v nyní posuzované věci Ústavnímu soudu sdělili, že usnesení Nejvyššího soudu, kterým Nejvyšší soud dovolání podané vedlejším účastníkem odmítl, jim bylo doručeno dne 6. 2. 2023.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

12. Po prostudování spisového materiálu dospěl Ústavní soud k názoru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud úvodem připomíná, že není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu výkon dozoru nad jejich rozhodovací činností. Do rozhodovací činnosti soudů je Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele.

14. Z hlediska opodstatněnosti ústavních stížností směřujících proti náhradově nákladovým výrokům rozhodnutí obecných soudů Ústavní soud ve své judikatuře konstantně zastává stanovisko, že spor o náhradu nákladů řízení, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující porušení základních práv a svobod, neboť povaha (jen procesní) soudem konstituovaného práva, resp. povinnosti způsobuje, že zde není zjevné reflexe ve vztahu k těm základním právům a svobodám, které jsou chráněny prameny ústavního pořádku. Z uvedených důvodů přistupuje Ústavní soud k návrhům týkajícím se rozhodování o náhradě nákladů řízení, včetně rozhodování o odměně pro advokáta některého z účastníků řízení a určování její výše, značně zdrženlivě.

15. Ústavní soud však současně připomíná, že ačkoliv se žádný z článků Listiny o nákladech civilního řízení, resp. o jejich náhradě, výslovně nezmiňuje, principy spravedlivého procesu zakotvené v čl. 36 a násl. Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), je nezbytné aplikovat i na rozhodování obecných soudů o nákladech řízení v civilních věcech. Současně však je třeba mít na zřeteli, že jde-li o konkrétní výši náhrady, není úkolem Ústavního soudu jednat jako odvolací soud nebo jako soud třetí nebo čtvrté instance ve vztahu k rozhodnutím přijatým obecnými soudy. Je úlohou obecných soudů interpretovat a aplikovat relevantní pravidla procesní a hmotněprávní povahy. Navíc jsou to obecné soudy, které mají nejlepší podmínky pro posouzení všech okolností konkrétní věci. Ústavní soud je ovšem oprávněn posoudit, zda postup nebo rozhodnutí soudů při rozhodování o nákladech řízení vyhovovalo požadavkům procesní spravedlivosti obsaženým v hlavě páté Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

16. Podstatou ústavní stížnosti je tvrzení stěžovatelů, že postup podle § 9 odst. 3 a odst. 4

písm. b) advokátního tarifu nepřicházel v úvahu, neboť předmět řízení byl penězi ocenitelný [jak plyne z nálezu ze dne 23. 2. 2011 sp. zn. IV. ÚS 1332/07 (N 22/60 SbNU 239); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>], resp. že není pravda, že cenu předmětných nemovitostí bylo možno zjistit jen s nepoměrnými obtížemi.

17. Podle § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu platí, že částka 35 000 Kč se považuje za tarifní hodnotu ve věcech určení, zda tu je právní vztah nebo právo, určení neplatnosti právního jednání, jde-li o určení práva k věci penězi neocenitelné. Ustanovení § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu stanoví, že částka 50 000 Kč se považuje za tarifní hodnotu ve věcech uvedených v odstavci 3 písm. a), jde-li o právní vztah k obchodnímu závodu, nemovité věci, nebo právo z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně konstatoval, že interpretace § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu je zásadně věcí právních úvah obecných soudů a není úkolem ústavního soudnictví rozhodovat o tom, podle jakých předpisů bude vypočítávána odměna advokátů (např. usnesení ze dne 8. 12. 2011 sp. zn. III. ÚS 2269/11 nebo ze dne 10. 11. 2008 sp. zn. I. ÚS 2582/07).

18. Ústavní soud ve shora zmíněných nálezech sp. zn. IV. ÚS 1332/07 a II. ÚS 598/2000 vyslovil právní názor, že z dikce § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu, v tehdy platném znění, jednoznačně vyplývá, že částka 10 000 Kč (dnes 35 000 Kč) „se považuje za tarifní hodnotu ve věcech určení neplatnosti právního úkonu, jen pokud předmětem tohoto úkonu je věc nebo plnění penězi neocenitelné. Lze tedy dovodit, že pokud je věc nebo plnění, které je předmětem daného právního úkonu, penězi ocenitelné, pak se tato částka 10 000 Kč za tarifní hodnotu nepovažuje. S ohledem na skutečnost, že citovaný právní předpis rozlišuje situace, kdy je předmět právního úkonu, o jehož platnosti je vedeno řízení, penězi ocenitelný, a kdy nikoli, pak není možné vycházet z názoru, že vždy, když je předmětem řízení určení neplatnosti smlouvy, nelze tento předmět penězi ocenit. Je tedy třeba v každém konkrétním případě zkoumat, zda lze předmět právního úkonu (tj. plnění) ocenit, a v závislosti na tom stanovit i výši náhrady nákladů. Předmětem právního úkonu byla věc nemovitá, která je penězi ocenitelná, v důsledku čehož nelze vycházet z tarifní hodnoty věci stanovené v § 9 odst. 3 citované vyhlášky.“ Obdobný názor zaujal Ústavní soud i v nálezu ze dne 11. 6. 2009 sp. zn. II. ÚS 2811/08 (N 141/53 SbNU 747) ohledně odměny advokáta v řízení o žalobě na určení vlastnického práva k nemovitostem.

19. V nálezu ze dne 19. 12. 2017 sp. zn. IV. ÚS 2688/15 (N 230/87 SbNU 763), na který stěžovatelé poukazují v ústavní stížnosti, Ústavní soud uvedl, že s ohledem na novelizaci § 9 advokátního tarifu, v tehdy platném znění, provedenou vyhláškou č. 486/2012 Sb., s účinností od 1. 1. 2013, již není bez dalšího použitelný dříve vyslovený právní názor obsažený např. v nálezech sp. zn. II. ÚS 598/2000 nebo I. ÚS 712/01, v souladu s nímž paušální částka podle § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu může být považována za tarifní hodnotu ve věcech týkajících se věci nebo plnění *stricto sensu* neocenitelných. Ústavní soud proto nálezem sp. zn. IV. ÚS 2688/15 zrušil rozhodnutí obecných soudů, které pojem nepoměrných obtíží interpretovaly nepřiměřeně extenzivně, když spatřovaly „nepoměrné obtíže“ zejména v tom, že zjišťování ceny předmětných nemovitostí by vedlo ke vzniku dalších nákladů a zapříčinilo by prodloužení sporu. Ústavní soud v této souvislosti uvedl, že je „pochopitelně na jedné straně žádoucí, aby obecné soudy nebyly zatěžovány zbytečnými spory o výši nákladů řízení, na straně druhé by však nemělo docházet k situacím, kdy je evidentní, že předmět řízení má vysokou hodnotu, ale jen

proto, že tato hodnota nebyla v řízení vyčíslena zcela pregnantně, je při určení výše nákladů řízení postupováno dle ustanovení § 9 advokátního tarifu, odpovídajícího hodnotě mnohonásobně nižší“.

20. Tak tomu bylo i v nyní posuzované věci, kdy krajský soud při stanovení výše náhrady nákladů vyšel z tarifní hodnoty 50 000 Kč [§ 9 odst. 3 písm. a) a odst. 4 písm. b) advokátního tarifu] s odůvodněním, že hodnota předmětných nemovitostí není rozhodnou skutečností, a uložil vedlejšímu účastníkovi zaplatit oběma stěžovatelům v součtu na náhradě nákladů řízení před okresním soudem celkem 105 776,42 Kč, zatímco okresní soud vycházel z tarifní hodnoty ve výši 1 120 000 Kč a uložil vedlejšímu účastníkovi zaplatit oběma stěžovatelům na náhradě nákladů řízení před okresním soudem v součtu částku 260 524 Kč. Stejným způsobem, tj. s využitím fiktivní tarifní hodnoty 50 000 Kč, pak postupoval krajský soud při výpočtu náhrady nákladů odvolacího řízení.

21. V odůvodnění napadeného rozsudku krajský soud k otázce náhrady nákladů řízení pouze konstatoval, že nelze vycházet z hodnoty předmětných nemovitostí zjištěné v průběhu pozůstalostního řízení, neboť vedlejší účastník nebyl účastníkem takového řízení a skutková zjištění v něm učiněná pro něj tedy nejsou závazná. Teprve ve vyjádření k ústavní stížnosti krajský soud uvedl, že za účelem stanovení výše náhrady nákladů řízení by muselo být provedeno nezanedbatelné dokazování, o jaké dokazování by však mělo jít, krajský soud neupřesnil.

22. Toto odůvodnění (ani vysvětlení) však nemůže obstát. Z obsahu spisu vyplývá, že se krajský soud hodnotou předmětu sporu nijak nezabýval, neprováděl v tomto smyslu dokazování, ani účastníci nepředložili žádné důkazní návrhy týkající se hodnoty dotčených nemovitostí, vedlejší účastník proti výši nákladů stanovených okresním soudem v podaném odvolání ničeho nenamítal, stejně tak stěžovatelé ve vyjádření k odvolání. Ze zvukového záznamu z jednání konaného dne 23. 2. 2022 před krajským soudem Ústavní soud zjistil, že se krajský soud k otázce nákladů řízení vyjadřoval v souvislosti se snahou přivést účastníky k uzavření smíru. Krajský soud účastníky upozornil, že již náklady řízení stanovené okresním soudem představují nezanedbatelnou částku, jejich výše dále poroste a mohlo by se stát, že hodnota poloviny nemovitosti by v konečném důsledku z podstatné části mohla „padnout“ na náklady řízení. Při jednání dne 1. 4. 2022 přednesli účastníci před krajským soudem své závěrečné návrhy s tím, že výši nákladů sdělí soudu do sedmi dnů.

23. Z vyčíslení nákladů řízení vedlejšího účastníka založeného na č. 1. 257 spisu vyplývá, že právní zástupce vedlejšího účastníka požaduje odměnu a režijní paušál za třináct úkonů právní služby provedených v řízení před okresním soudem i krajským soudem (odměna za jeden úkon ve výši 12 780 Kč vypočtená z tarifní hodnoty 1 120 000 Kč) plus DPH, náhradu za ztrátu času, cestovné a soudní poplatky. Na č. 1. 263 spisu je založeno vyčíslení nákladů řízení stěžovatelů před krajským soudem za tři úkony právní služby a režijní paušál (odměna za jeden úkon ve výši 20 448 Kč) plus DPH, náhradu za ztrátu času, opotřebení vozidla a pohonné hmoty.

24. Jak vedlejší účastník jakožto žalobce, tak stěžovatelé coby žalovaní, tedy vycházeli při výpočtu nákladů řízení, resp. odměny za úkony právní služby svých právních zástupců z tarifní hodnoty představující hodnotu nemovitostí zjištěnou v pozůstalostním řízení, tedy postupovali podle § 8 odst. 1 ve spojení s § 7 bod 6 advokátního tarifu. Po celou

dobu sporu nebylo mezi účastníky řízení sporné, že by se hodnota předmětných nemovitostí pro účely náhrady nákladů řízení měla počítat z jiné hodnoty, než z jaké vycházel okresní soud (zjištěné v pozůstalostním řízení vedeném okresním soudem pod sp. zn. 22 D 57/2018). Ani krajský soud nijak nenaznačil, že by pohlížel na otázku stanovení tarifní hodnoty v dané věci jinak než okresní soud, naopak (jak je zmíněno již shora) při ústním jednání dne 23. 2. 2022 apeloval na účastníky, aby z důvodů vysokých nákladů řízení (konkrétně hovořil o částce 130 262 Kč, jak ji uložil vedlejšímu účastníkovi zaplatit každému ze stěžovatelů okresní soud), zvážili možnost soudního smíru.

25. Postup krajského soudu, který výše uvedeným způsobem změnil výrok okresního soudu o náhradě nákladů a rozhodl o nákladech odvolacího řízení, je proto překvapivý. Ústavní soud ve své judikatuře setrvává na zákazu tzv. překvapivých rozhodnutí, resp. na požadavku, aby rozhodnutí bylo pro účastníky předvídatelné. Předvídatelnosti rozhodnutí odvolacího soudu lze docílit tím, že odvolací soud seznámí účastníky se svým odlišným právním názorem a dá jim příležitost se k tomuto názoru vyjádřit. Účastník tak ví, že odvolací soud na věc nahlíží jinak, než soud prvního stupně, a může tomu přizpůsobit své právní a skutkové námitky. Nutnost zpřístupnění odchylného právního názoru účastníkům vyplývá i z faktu, že odvolatel svým odvoláním brojí proti určitému skutkovému stavu a jeho právnímu posouzení, jak k němu dospěl soud prvního stupně; druhá strana se potom vyjadřuje k argumentaci obsažené v odvolání. Argumentace odvolatele i protistrany se tedy vztahuje k napadenému prvoinstančnímu rozhodnutí, přičemž žádný z nich v době, kdy podává odvolání nebo vyjádření k němu, nemůže předpokládat, zda odvolací soud zaujme jiný právní názor, jakou bude mít tento právní názor podobu a jaké skutkové a právní důvody by z hlediska tohoto odlišného právního názoru měly být relevantní. To platí i pro výroky týkající se nákladů řízení. Stěžovatelům byla v nyní posuzované věci možnost skutkové a právní argumentace upřena, přičemž není důvod pochybovat o tom, že kdyby tomu tak nebylo, stěžovatelé by svou argumentaci, jak je zahrnuta do ústavní stížnosti, uplatnili již v odvolacím řízení.

26. Krajský soud svým překvapivým rozhodnutím podstatně snížil okresním soudem stanovenou výši nákladů řízení ve zjevném rozporu s výkladem podústavního práva, neboť v řízení před krajským soudem nebylo ani tvrzeno nebo dokazováno, že by šlo o určení práva k věci penězi neocenitelné (§ 9 odst. 1 advokátního tarifu).

27. Jako nadbytečné se pak jeví polemizovat s krajským soudem o tom, zda by za účelem stanovení výše náhrady nákladů řízení jiným způsobem muselo být provedeno nezanedbatelné dokazování. Touto otázkou se krajský soud v průběhu řízení ani v napadeném rozsudku nezabýval, a tento svůj postup nemůže dodatečně zhojit argumentací předestřenou ve vyjádření k ústavní stížnosti. Pouze nad rámec věci tak Ústavní soud odkazuje na své závěry vyplývající z nálezu sp. zn. IV. ÚS 2688/15, ve kterém uvedl, že „čím větší je disproporce mezi odměnou určenou dle § 8 advokátního tarifu, ve srovnání s odměnou dle § 9 téhož předpisu, tím spíše lze tolerovat jisté časové a finanční náklady vynaložené na ocenění předmětu sporu. V uvedeném nálezu Ústavní soud výslovně připustil, že „není tedy vyloučeno, aby soud pro účely ocenění předmětných nemovitostí využil například účastníkem předložené stanovisko realitní kanceláře, a to zejména za situace, kdy ostatní účastníci řízení obsah tohoto stanoviska nerozporují. Obecným soudům nic nebrání ani v tom, aby případně na základě vlastní úvahy údaj uváděný účastníkem dále korigovaly. ... Jinými slovy řečeno, k právu vítězného účastníka na náhradu nákladů řízení je i významně podhodnocený odhad ceny

nemovitosti mnohem šetrnější, než když soud na určení ceny zcela rezignuje.“

28. Vybočení napadených výroků rozsudku krajského soudu z mantinelů výkladu podústavního práva, resp. nesprávnost kvalifikace tarifní hodnoty podle advokátního tarifu, nepřímo potvrdil i Nejvyšší soud v dané věci k dovolání vedlejšího účastníka. Nejvyšší soud ve svém usnesení poukázal na svou judikaturu, podle které i po novelizaci advokátního tarifu vyhláškou č. 486/2012 Sb. je nezbytné primárně vycházet z § 8 odst. 1 advokátního tarifu, podle kterého není-li stanoveno jinak, považuje se za tarifní hodnotu výše peněžitého plnění nebo cena věci anebo práva v době započetí úkonu právní služby, jež se právní služba týká. Teprve tehdy, nelze-li hodnotu věci nebo práva vyjádřit v penězích, nebo ji zjistit jen s nepoměrnými obtížemi, je nezbytné za tarifní hodnotu mimo jiné ve sporech o určení vlastnictví k nemovité věci považovat fixní tarifní hodnotu podle § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu. Nejvyšší soud proto při stanovení výše nahrazovaných nákladů dovolacího řízení vyšel z téže tarifní hodnoty 1 120 000 Kč jako okresní soud a nepřejal závěry krajského soudu. Podle Nejvyššího soudu přitom není významné, že se vedlejší účastník takového řízení nezúčastnil, protože advokátní tarif nestanoví exaktní metodu, jak zjistit obvyklou cenu (hodnotu) předmětu sporu. Nejvyšší soud neměl pochybnosti o výši takto zjištěné obvyklé ceny, zvláště bylo-li rozhodnutí v pozůstalostním řízení vydáno v bezprostřední časové souvislosti před podáním žaloby v této věci.

29. Se závěrem Nejvyššího soudu, že v posuzované věci není podstatné, že se vedlejší účastník pozůstalostního řízení nezúčastnil, se Ústavní soud ztotožňuje, a to nejen proto, že není rozumného důvodu, proč by nemělo být přihlíženo k hodnotě nemovitostí vzešlé z dědického řízení, ale také proto, že samotný vedlejší účastník při vyúčtování svých nákladů před okresním soudem i krajským soudem vycházel z tarifní hodnoty 1 120 000 Kč, a požadoval za jeden úkon právní služby částku 12 780 Kč. Tvrdí-li nyní vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti, že nesouhlasí s výší tarifní hodnoty, jak k ní dospěl okresní soud, protiřečí si, když z takto stanovené tarifní hodnoty při výpočtu jemu vzniklých nákladů řízení sám vycházel. To platí i pro tvrzení vedlejšího účastníka, že z obsahu ústavní stížnosti vyplývá, že stěžovatelé navrhovali stanovení ceny předmětných nemovitostí znaleckým posudkem. V ústavní stížnosti stěžovatelé pouze připouštějí, že vedlejší účastník, který nebyl účastníkem pozůstalostního řízení, v něm nemohl např. předložit vlastní znalecký posudek k hodnotě předmětných nemovitostí. Tuto skutečnost však stěžovatelé současně označili za méně zasahující do práv vedlejšího účastníka než zásah, k jakému v důsledku postupu krajského soudu došlo do jejich práv.

30. Ze shora uvedeného je zřejmé, že krajský soud založil své rozhodnutí o nákladech řízení na jiném právním závěru než okresní soud, jeho odlišný názor však nebyl z dosavadního průběhu řízení nikterak patrný a stěžovatelé jej nemohli ani rozumně předvídat. Svůj právní závěr o použití § 9 odst. 3 písm. a) a odst. 4 písm. b) advokátního tarifu nadto krajský soud řádně neodůvodnil. Za situace, kdy krajský soud neumožnil stěžovatelům vyjádřit se k odlišnému právnímu názoru při určení tarifní hodnoty pro stanovení odměny, došlo jeho postupem k zásahu do práva stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Tato povinnost je o to více žádoucí právě v odvolacím řízení, neboť po přijetí rozhodnutí odvolacího soudu již stěžovatelé nemají procesní nástroj, kterým mohou uplatnit své argumenty [§ 238 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu], a tyto poprvé vznesli až v řízení před Ústavním soudem. V důsledku uvedeného postupu krajského soudu pak došlo také k zásahu do práva stěžovatelů na ochranu vlastnictví zakotveného v čl. 11 odst. 1 Listiny.

31. Z výše popsaných důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené výroky II a III rozsudku krajského soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 11. října 2023

Jiří Zemánek
předseda senátu